

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՐԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ՕՐԱԳՐՈՐԻ ՏԱՐԻ ԶՄԻՌՆԵՐԱՅ ԾԱՌԱՔ 25 ՕԳՈՍՏՈՍ 1873 ԹԻԻ 969

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Գաղղիոյ մէջ միապետական կուսակցութիւնն երթալով կըզօրանայ : Այս կուսակցութիւնն որ շերտն ունի թեմա մը պաշտպանեալ է ի կղերականաց , յաջողեցաւ Օրդնանեան թագաւորական ցեղին երէց ճիւղին և կրտսեր ճիւղին մէջ համաձայնութիւն և միաւորութիւն հաստատել : որով միապետական կառավարութեան նորոգութիւնն ի Գաղղիա ազան կամ անապան ի գործ պիտի դրուի : Կըհաստատեն թէ աղղալին երեսփոխանական ժողովոյն մէջ միապետական կուսակցութիւնն երէք հարիւրէն աւելի համախոս ունի :

Գերմանիոյ մէջ եկեղեցականաց վերաբերեալ նոր օրէնքն ոչ սակաւ ընդդիմութիւն կըգործէ ի կողմանէ եպիսկոպոսաց : « Բայց այս օրէնքն, կըսէ « Լա Բարբե-Բուպլան » Բերլինի » օրագիրը , պարտաւորիչ զօրութիւն ունին թէ կտաւիտութեան համար և թէ կըդերին համար : հետեւաբար ամենեւին յոյս չմնար եպիսկոպոսաց » արդեւու զգործադրութիւնն նոյն օրինաց , որոց անհնազանդ լինել չարունակելով , իրենց վերայ պիտի հրաւիրեն զհաստատեալ պատժմանքը , և սակաւ պիտի ծանրացնեն կտաւիտութեան հետ եղած բաժանումը և քննադատի հետոյն թէ իրենց և թէ եկեղեցւոյն (հոգեւոր) իշխանութիւնը :

Լրագիրք ոմանք կըհաւատեն թէ տեսակցութիւն մի պիտի լինի ի մէջ Պիամար իշխանին և Անտրասի կոմսին , որ Աւստրոհունգարիոյ կայսերութեան առաջին պաշտօնական է : Այս քաղաքային տեսակցութիւնն տեղի պիտի ունենայ հաստատեալ նախ քան զմեկնին :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Հետեւեալ յայտարարութիւնն թիֆլիզի Սերբո-հի տիկնոջ կըվերաբերի : որ վիճակագրական ընդարձակ օրացոյց կամ ընտանեկան տուժար մի հրատարակելու ձեռք զարկած է վառ 1874 ամին , զոր և կընտելի Հայ ուսումնասէր տիկնաց բոլոր աշխարհի :

Այս առաջին անգամն է որ Հայ ուսումնական տիկնին մի այսպիսի ամենագլխաւոր աշխատասիրութեան մի ձեռնարկ կըլինի խնդրելով զազգաւորական գործակցութիւնն հայրենասէր ազգայնոց թէ բարոյապէս և թէ նիւթապէս :

Լի եմք յուսով թէ զիշեալ յայտարարութիւնն ուղարկութեամբ ընթերցող պարոնայք և տիկնայք յօտարամիտ պիտի փութան քաջալեր և նպաստամտոյց լինել այս պատուական գործոյն կատարեալ յաջողութեան :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՕՐԱՑՈՑԻ ԿԱՄ ՏՈՄԱՐ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ (ԱՌԱՋԻՆ ՆՈՒԷՐ ՀԱՅ ՏՈՒՆԱՆՑ)

Յայտնի է որ մեր ազգի մէջ օրացոյցի ընթերցանութիւնը խիստ տարածած է և այլոքնարանին անմիջապէս ետքը ամենագործնական գիրքը կարող է համարվել : Այդ պատճառաւ մեր մէջ , ինչպէս նաև ամեն ազգերի մէջ , օրացոյցը կարող է նշանաւոր դեր խաղալ իբրև օգտակար տեղեկութեանց տարածման ամենալաւ միջոց :

Սաբայն յաւելով պէտք է ասենք , որ մինչև հիմա մեր տեսած օրացոյցները այդ նպատակին չեն ծառայած , չունենալով իրանց մէջ ամենապիտանի տեղեկութիւններ , ոչ միայն օտարազգաց վերաբերութիւնով ,

ճորանչիկաւ—Յալէֆ կայսեր ի Սէն—Բէդէրսպուրկ յայցելութիւն օգոստոսական Զարին :

Գերմանիան ևս քան զէս կըմտնեայ Սքանալեան ազգաց և նոցա հետ ունեցած իւր յարաբերութիւնն , բարեկամական նոր կապերով կըհաստատէ : Կիլլով կայսեր գահաժառանգորդին մօտերս այցելութիւն ըրաւ Տանիմարքայի , Շուէտի և Նորվեգիայի արքունեաց , ուր կարծաւոր շատ աւելի համակրական սիրով և փառաւորութեամբ ընդունուեցաւ : Այս քաղաքային յաջողութիւնն , որ իւր նշանակութիւնն ունի , ոչ սակաւ մտածմունք կըպատճառեն Գաղղիոյ կենցաղապէս անձանց :

Հոլանտիոյ նախարարաց մէջ ճգնաժամ (քրիզ) մի տեղի ունեցաւ : այսինքն կառավարութեան գլխաւոր պաշտօնէից մէջ ծանր տարաձայնութիւն ծագեցաւ : Սակայն Հոլանտացիք , որք սովորած չեն այսպիսի դէպքերուն որք ստեղծ կըպատահին ուրիշ տէրութեանց մէջ , Հոլանտացիք կըսեմք , պիտի չուշանան վերստին ի ձեռք բերել զհանդարտութիւնն և յստակամտութիւնն , որով երեւելի հանդիսացած են ի վաղուց անտի :

Արևելեան Հնդ կաց մէջ գտնուող Հոլանտիոյ գլխաւորական զօրութեանց նոր ընդհանուր հրամանատար Վան Սիլվեթէն զօրապետն արդէն հասած պիտի լինի ի Պաղապիս : Այս քաղաքէն եկած վերջին լուրերն կըմտնուցանեն թէ Աթլին դէմ երկրորդ արշաւանաց պատրաստութիւնն այնպիսի մեծ գործունէութեամբ և հզօր ու ընդարձակ կերպիւ եղած են , որ կըյուսացուի թէ Հոլանտացիք առաջին պատերազմական կռիւով մը նշանաւոր յաղթութիւն մի պիտի տանին : Աթլին ծովեզերքը պաշարող

այլև նոյն իսկ Հայոց : Կ . Պօլսոյ Սրաման և այլոց տպագրած օրացոյցները հայոց մասին կցկտուր տեղեկութիւններ կըբովանդակեն , և Ռուսաստանի մէջ տպուածները շատ սակաւ կըծառայեն մեր Տաճկանակ ազգայնոց :

Ազգիս այս կարեորութիւնը ընդ , այն է այնպիսի ճոխ օրացոյց կազմել , որ հաւասարապէս ծառայէր աւանտի Հայոց պահանջմանը դիւրին չէ : Տէրութեանց բաժանումը ազգիս անշատու մի պատճառով կանս թէ բաժանած լինի և բարոյական ուժերնիս : Լեզուն որ մեզ համար առաջին տեղն ունի բռնած գլխաւոր պատճառն է զժուար գլուխ բերելու այնպիսի մի ձեռնարկութիւն , որոյ նպատակն է ծառայել ընդհանուր Հայոց : Միև կողմէն վիճակագրութեանց պակասութիւնը նոյն իսկ տէրութեանց մէջ միանգամայն արգելք է ազգիս բարոյական և նիւթական ուժին վրայ մի գաղափար կազմելու : Յաւ է ասել , որ Հայոց ազգիս ընդհանուր թիւը գեա ևս ճշգիւ յայտնի չէ , վասնզի Տաճկաստանի և Պարսկաստանի վիճակագիրը չկայ : Այս պակասութիւնը ընդ , ասում եմ , դիւրին չէ . ժամանակի կարօտ է : Բայց գործին կատարելագործելու համար նոյն իսկ գործի սկիզբն է հարկաւոր : Յանկալով ժամանակաւ մի կատարեալ ամենագլխաւոր և վիճակագրական տոմար կամ օրացոյց ունենալ , աշխատութիւնս չ'իւնայցի հիմն ղնել մի այնպիսի գործի , որոյ բոլոր ծանրութիւնները զգալով , միտքաւորութիւնս այն պիտի լինի , որ ապագային մէջ սոյն այս ձեռնարկութիւնը աւագոտ չէ լինելու ազգին :

Ճեռիս տակ ունենալով Պ . Ա . Երիցեանի բաւականին հարուստ ժողովարանը Հայ տպագրութեանց և օգուտ քաղելով այս մասին գործիս ծառայող գրքերէ և պարբերական թերթերէ , ժողովցի ամենայն ինչ , որ միայն կարող էր լցուցանել ազգիս վիճակագրի այս ինչ կամ այն ինչ ճիւղերը : Սակայն բաւական չ'համարելով

նաւատորմին զօրութիւնը արդէն աւելցած է , որով պաշարուն իրական եղած և թշնամոյն դրսի հետ հազորդակցութիւնը բոլորովին արդիւնաւոր է :

Թուրքիոյ և Հելլասայի մէջ եղած բարեկամական կապերն օր ըստ օրէ ևս առաւել կըսեղմուին ի փոխադարձ օգուտ այս երկու դրացի տէրութեանց և նոր դարագլուխ մի կըդուշակեն Արևելեան ժողովրդոց : Քանզի կըլինի թէ Աթլինքի օսմանեան դեպքան վե. Ջիա պէյն Հելլասայի թագաւորին յանձնար է օգոստա . Սիլվեթէն ինքնագիր մէկ նամակը , որով նորին կայսերական վեհապառուութիւնն իւր շնորհակալութիւնը կըյայտնէ փրկչի կարգին մեծ շքանշանին համար , զոր ընկալաւ ի կողմանէ Հելլասայի վեհապետին :

Անոնք որ ժամանակին նշանաւոր ցոյցերը կըլինուեն , կրնան արձանագրել զայս եղելութիւնն իբրև անակնուրեւի և ամենէն բարեկալից ցոյց ժամանակի :

Վէնայի Տիեզերական Արուեստահանգէսն կըշարունակէ վեհապետաց և իշխանաց այցելութիւններն ընդունելու : Հելլասայի Օլիաթագուհին որ բարձրա . կոստանդիանոս Մեծ Իքսին . դուստրն է , ի յիշեալ մայրաքաղաքն կըգտնուի . ուսկից ի Վերբիմ պիտի երթայ , Ռուսիոյ կայսերական գերդաստանին հետ տեսնուելու համար :

Մարտիկալիայի տիրող իշխանն և իշխանուհին , ինչպէս նաև Սէրվիայի տիրող իշխանն արդէն այցելութիւն ըրին ի վէնա . ուր կըսպասուի նաև իտալիոյ թագաւորն . բայց նորին վեհապառուութեան այս ճանապարհորդութեան ժամանակը տակաւին չէ որոշուած :

և այդ , պարտապաշտաւ գտայ դիմել ընդհանուր Հայոց բարոյական օգնութեանը , խոնարհաբար խնդրելով չխնայել հազորդել կամ մասնաւոր նամակաւ և կամ օրագրաց և լրագրաց միջոցաւ , ազգիս վերաբերութեամբ ամեն տեսակ վիճակագրական տեղեկութիւններ որոնց ամենակարեւորները հարցերի ձեով ներքեւ նշանակած կըգտնուին :

Ծանօթ լինելով Կ . Պօլսոյ , իզմիրու և Թիֆլիզու այս երեք գլխաւոր հայաբնակ քաղաքներին մէջ ընտելող Հայ ընտանեաց բարոյական կարօտութեանցը հետ ի գործ դնելու իմ բոլոր ջանքս սոյն տպագրիկ օրացոյցը յարմարացնելու այդ ընտանեաց քանի քանի պահանջմանցը , չ'ուսանալով երբեք աշխատելու հաշտեցնել այդ մասին տեղոյս և Տաճկաստանի Հայ ընտանեաց ճաշակները : Թէև զժուար գործ . . . բայց բոլոր ճիգս ի գործ դնելու եմ . . . :

Այս գործին ցանկալի յաջողութիւնը պէտք է համարուի իմ ինձ առաւել ծանր ծառայութիւններ յանձն առնելու և առաջարկելու սիրած և յարգած Հայ ընտանեաց :

Սյուլիս ահա , նշանակելով տպագրելիք 1874 թուականի օրացոյցը կամ տոմարը Ռուսաստանի , Տաճկաստանի և մնացած տէրութեանց մէջ գտնուող Հայ ընտանեաց համար : չ'ուսանալու երբեք , որ այդ ընտանեաց բարոյական սիւնը իրական սեռն է — Հայ կինը :

Ուստի նշմարելով մեր նաղելի օրիորդներին և փափկասուն տիկնանց մէջ ծագած գեղցիկ ճշտումը , ազգիս բարոյական էութեան վրայ մի գաղափար կազմելու մասին , համարձակուեցայ ևս , իբրեանց նուաստ քոյրը , իմ առաջի աշխատասիրութիւնս նուիրել իրենց քնքոյչ անուան :

1874 թուականի օրացոյցը կամ տոմարը բաժանուելու է Ժ . Գլուխ . որոնց բովանդակութիւնը լինելու է :

Գլ . Ա . Օրացոյցներ Նշանակութիւնը և պատմութիւնը

Պարսից Շահն 'ի Կ. Պոլիս արտաքին կարգի վառարար մեծարանօք և յոյժ մարդասիրութիւն ընդունուեցաւ 'ի վերահիւան Սուլթանէն : Կայսերական հացիկերոյժք, շքեղ զորահանդէսներ, շոգենաւալ պտույտներ և կայսերական կառքով շրջագայութիւններ, վերջապէս բան մի չպակսեցաւ, Կ. Պոլսոյ բնակութիւնը հաճելի ընելու համար Պարսից թագաւորին : Նորին Վեհափառութիւնն անտարակոյս այս այցելութիւն քաղցր յիշատակը հետը տարած պիտի լինի : որով այս երկու կրօնակից մեծ տէրութեանց մէջ եղած քաղաքային դործքերը դիւրաւ և յաջողութիւն պիտի վերջանան :

Թուրքիոյ և Պարսից կառավարութեանց մէջ միարժեք հաւանութեամբ դաշնադրութիւն մի հաստատուեր և ընդունուեր է յերկուց կողմանց, 'ի մասին Պարսից հըւպատակաց քնակերոյ 'ի Թուրքիա :

Ս. յազաւադրութեան տրամադրութեանց համեմատ, որոյ մէջ օրինակն յուղարկուած է մեր վսեմաւ. ընդհանուր կառավարչին :

— Օգոստոսիան Շահին հպատակներն 'իբրեւ օսմանեան հպատակ կընկատուին և ուղղակի կախումն ունին օսմանեան ատեններէն և իշխանութենէն 'ի իրենց եղեւնական, յանդիմանական, քաղաքական և առևտրական ամեն գործոց համար :

— Պարսի կանչուին 'ի դատաստան, պիտի դատուին, և դատաւիճակը 'ի գործ դիտի դրուի առանց միջամտութեան իրենց հիւպատոսարանաց և առանց ներկայութեան իրենց թարգմանին :

— Ս. յառ ամենայնիւ, քաղաքական գործոց մէջ երբ երկու հակառակորդ կողմերն Պարսիկ լինին, յայնժամ իրենց հիւպատոսներէն պիտի դատուին :

— Ս. եւտրական դատարանաց վերաբերեալ գործոց մէջ, եթէ երկու կողմանց մէկը օտար տէրութեան հպատակ է, Պարսից հիւպատոսարանին թարգմանը ներկայ պիտի գտնուի դատին : սակայն 'ի մէջ օսմանեան հպատակի և Պարսից հպատակի թարգմանին ներկայութիւնը պիտի չընդունուի, և դատը պիտի տեսնուի օսմանեան դատաստանատունը առանց միջամտութեան Պարսից հիւպատոսարանին :

— Պարսից հպատակաց սնանկութիւնքն պիտի բըննուին և պիտի ստուգուին ուղղակի օսմանեան ատեններէն : բայց տուժարները քննուելու ժամանակը, եթէ տեսնուի թէ օսմանեան հպատակներէն առնիկք ունեցող չկան, յայնժամ տուժարներն Պարսից հիւպատոսարանին :

Թիւրք : Զանազան ազգաց թուականները : Օրացոյց հայոց : Յուլյան տօնից Ռուսաց, կաթոլիկաց, Աւետարանական և բողոքական եկեղեցեաց, Հրէից և Մահմէտականաց : Կայսերական ազգատոհմը Ռուսաց :—Ազգատոհմը Օսմանեան իշխանակալի :

Գլ. Բ. Ընդհանուր համաշխարհային վիճակագիր : Վիճակագիր նշանաւոր տէրութեանց : Վիճակագիր և քաղաքական կազմուածք Ռուսիոյ : Վիճակագիր Կոթիկաւ :

Գլ. Գ. Հայքի Ռուսիա : Թիւ Հայոց : Եկեղեցական վարչութիւն և տեսչութիւն Հայոցի սուրբ Էջմիածին : Եկեղեցիք, հոգևորականութիւն և եկամուտք : Ազգային սեպհականութիւնք : Ռուսականութիւն և արագրութիւնք : Գրականութիւնք : Նշանաւոր Հայ պաշտօնատարք և առևտրական տունք : Թատրոնք :

Գլ. Դ. Հայքի Տաճկաստան : Թիւ Հայոց : Եկեղեցական վարչութիւն, կաթոլիկաւ, հոգևորականութիւն և առաջնորդք : Եկեղեցիք, հոգևորականութիւն և եկամուտք : Ազգային վարչութիւն : Կառմ և պատմութիւն Սահմանադրութեան : Ազգային սեպհականութիւնք : Ռուսականութիւն : Գրականութիւն և արագրութիւնք : Ընկերութիւնք : Նշանաւոր Հայ պաշտօնատարք և առևտրական տունք : Հայ թատերերգութիւնք : Լսարանք և խօսարանք 'ի Պոլիս :

Գլ. Ե. Հայքի 'ի Պարսկաստան, Ս. Լատիա և յայլ և այլ տէրութիւն :

Գլ. Զ. Տեսութիւն թագաւորութեան կոյսեր ամենայն Ռուսաց Ազգայնագիր Բ. զորք Ազգայնագիր Երեցեանց :

Գլ. Է. Յուլյան նշանաւոր ազգային հնութեանց :

Գլ. Ը. Համառօտ կենսագրութիւն նշանաւոր Հայ անձանց տան և իններորդ դարու :

Գլ. Թ. Պործ կենսագրութեան պատմական Հայ և

սոց պիտի յանձնուին : — Յատկապէս արգիլեալ է Պարսից՝ չափաւանալ օսմանեան հպատակ աղջկանց և կանանց հետ : — Նմանապէս արգիլեալ է Պարսից հպատակաց՝ անշարժ ստացուածք գնել Թուրքիոյ մէջ :

ԱԶԳԱՅԻՆ

Ըստ խնդրոյ վիճակիս առ ժամանակեայ Պատրիարքական Տեղապահ գերա. Եղեւսեան Յովնանէս Ս. Եպիսկոպոսի, պարտ անձին կըհամարուիք հրատարակել զհետեւեալ գրութիւնն : որ կերպիւ իւրեք արդար բողոք մին է ընդդէմ ազգային վարչութեան Կ. Պոլսոյ :

Զմիւռնիա, 24 Օգոստոս 1873,

Ազգատէր խմբագիր Արշալուստի,

Այսօրուսն թուականով առ սրբազան Հայրիկ ուղարկեալ տեղեկագրիս յետագրութիւնն է հետեւեալը :

«Յ. Գ. Եթէ Կեղծոնական ժողովոց տարտամ և աղմկողի վիճակը պատճառ բռնելով՝ մեզի ձեր տալիք պատասխանը դանտք, պիտի ստիպուիմ գալ 'ի Պոլիս, և իմ քննչութեանս պաշտօնը արդարացունող գրութիւնը հրապարակ հանել 'ի լուր աշխարհի, ձեր վրայ թողով յառաջ գալիք շարեաց պատասխանատուութիւնը» :

Յիշեալ յետագրութիւնս՝ եթէ հրատարակել բարեհաճէք, շնորհակալ կընէք **ԴԵՊԵՍԵԱՆ**

Հայաստանեայց սուրբ եկեղեցւոյն բանիբուն պաշտօնէից արժանաւոր ընթացքն որչափ որ պատիւ և մեծ միջնարութիւն է բարեպաշտ ժողովրդեան, նայնչափ և անարժան եկեղեցականաց դատապարտելի ընթացքն՝ որ անպատուութիւն է ազգիս, տիրութիւն կըպատճառէ ճշմարիտ ազգասիրաց : Հետեւեալը ցաւօք սրտի կըհրատարակեմք զհետեւեալ նամակն, որ յեղիպաբանակ պատուաւոր անձէ մի յուղարկեալ է մեզ :

Պահիւք, 13—25 Օգոստոս 1873 :

Յարգելի խմբագիր Արշալուստի,

Ասիա անուն լրագիրը՝ իւր 147 թուով Երկրորդ նոր Առաջնորդ Բագրատունի Կարապետ վարդապետի ան. խոհմ գործերը կընկարագրէ և անոնց առթիւ ժողովրդեան մէջ ծագած կուսակցութեանց և դժգոհութեան համար իւր ցաւը կըյայտնէ, յիշելով միանգամայն Երկրորդի և ուրիշ գաւառներու մէջ ևս նոյնն յարուցած յուզմունքը և խռովութիւնները, ինչպիսի

օտարազգի կանանց :

Գլ. Ժ. Պատմութիւն Հայ տպագրութեան և ցուցակ տպագրեալ մատենից ց/9րդ դար :

Գլ. ԺԱ. Պիտանի տեղեկութիւնք ստորագրուածութեան, տնտեսական ևայլ ևայլ գիտութեանց վերաբերութեամբ :

Գլ. ԺԲ. 5000 հարց ընդհանուր Հայոց բարոյ և սովորութեանց վերաբերութեամբ (մասն առաջին) :

Օրացոյցը բազմապիսի կըլինի մօտ ասանկերու տպագրեալ թերթերից :

Գործիս նորութեան պատճառաւ և վերջապէս որոշելու համար թէ ի՞նչ քանակութեամբ կըվազէր տպագր. հարկ համարների առաջուց ստորագրութիւն բանալ հետեւեալ պայմանով :

Մինչև վերջինը տոմարի գործա դալու օրը, ստորագրուած համար գինն է

Ռուսաստանի մէջ	1 օր.
Տաճկաստանի մէջ	15 լաշ.
Իսկ լոյս ընծայելու օրէն ետքը	
Ռուսաստանի համար	1 և 50 կ.
Տաճկաստանի համար	25 լաշ.
Հանապարհի ծախսը մեր վրայ :	

Ստորագրութիւնը ընդունվում է Ռուսաստանի մէջ՝ Թիֆլիզի գրաւթանների մօտ Թիֆլիզի համար, օտարազգաբայիք կրարենհաճին յարանել իրենց ցանկութիւնը հետեւեալ հասցով (առ Աղեքսանդր Երիցեանի Թիֆլիզ), Alexandre Eritzoff, à Tiflis.

Տաճկաստանի համար ստորագրութեան տեղերը կընշանակուեն այն տեղի արարեւական թերթի միջոցաւ :

Իմ օրացոյցի կամ տոմարի համար ժողովիք տեղեկութեանց հոգին և բնութիւնը որոշելու համար, հետեւեալ քանի մի հարցերը կըգնեմ.

Ձեր քաղաքի, գիւղի, հասանքի և դատարի մէջ որքան Հայ բնակիչք կան, այսինքն՝ որքան տուն, որքան

նաւ վիճակիս բարեխնամ Առաջնորդ գերա. Մխարթի Ս. Արքեպիսկոպոսի վրայ Փոսեցի մէջ հրատարակել տուած անհիմն և զրպաւտալից լուրերը :

Ասիոյ մեծաւ. խմբագիրը իրաւունք ունի դանդաղեալ Կարապետ վարդապետի բարոյականին զէմ. բայց չեմք կարծիք որ զինքը կատարելապէս ճանչցած ըլլայ. և նոյն իսկ Երկրորդ ազգայինք՝ որք իրենց առաջնորդին կամ վանահօրը հակաբերատունական արարմանցը դէմ կըբողոքեն, դեռ չեն գիտեր թէ ինչ կարծէ նա, ինչ սկզբունք ընտրած է իրեն, որ բարոյականի կըծառայէ, ինչ փիլիսոփայութեան կըհետեւի և որ օրինօք կըշարժի, բայց ժամանակը պիտի յայտնէ նաև իրենց, ինչպէս մեզ Երկրորդապետ չուչապա յայտնելու :

Թէպէտ միք հեռուէն ցաւ 'ի սիրտ երևակայեցինք Երկրորդ մտախնայաւոր ապագայի, սակայն լուրերիք զի. տեղով քաջ որ փոթորիկը չպիտի ուշանայ և Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանի արդի քաղաքականութիւնը նոր հարուած մի ևս պիտի կրէ : Մեր երեւակայածը՝ իրականութիւն մի եղած է այսօր, ուստի խօսելու ժամանակը հասած կըհամարուիք :

Երկրորդապետ, ձեր Առաջնորդ կամ վանահայրը այն խոռվոյցը անձն է, որ իրեն յանձնուած ժամատուցուած թեան առաջին պաշտօնը յարմար առիթ սկսելով, Ազգայնագիրոյ մէջ ամեն տեսակ գժտութիւն անբանեց և իրեն կողմնակիցներ պատրաստելու համար ազգայնոց անդորր ութիւնը վրդովեց :

Կարապետ վարդապետը՝ այն փոռաւոր անձն է, որ ամեն ապօրինաւոր ճիգ թափեց՝ որպէսզի Աղեքսանդրի մէջ իրեն համար առաջնորդութեան մասնաւոր աթոռ մի հաստատուելով՝ վրան բազմի. այլ երբ չյաջողեցաւ, ապստամբութեան դրօշակ պարգեց և չլքաւ. նեցաւ մի քանի բողոքականի որ օտարականներու հետ ա միանալու միջոցներու գիմել :

Ս. յա. Կարապետ վարդապետն՝ այն անարժան կրօնականն է, որ երբ իւր նպատակին յաջողութեան յոյսերը փնայած տեսաւ և բողոքականութեան համար կարգացած քարոզները արգիլեք մի չձնան, խաժամութեամբ մի վրիկը նետուելով, փութաց փախուստի պաշար զիղել կողոպտուով :

Կարապետ վարդապետը այն չահաժող անձն է, որ 'ի հաշիւ Աղեքսանդրի ազգային եկամուտներու քանակն աւելի խարդախ անդորրագրեր ստորագրեց, զորս իւր համոզմունքներուն զեղչել տալով՝ մեծկակ գումար մը գրպանը լեցուց. սակայն ազգը արթն ուն բոլոր, բողոքներուն անվաւեր ըլլալը շուտով խնայուց վարձաւ կայներուն, և հետեւեալ, գոնէ այս կողմէն ոչ այնչափ զնատուցաւ :

Չերկարեմք. Կարապետ վարդապետը այն անիրաւ

հոգի արական և իշակուն. Եթէ վեր առնել այդ հոյերից օրինակի համար, տալը տուն, նրանց մէջ ի՞նչ և ի՞նչ հասակի տղամարդիկն են լինելու, որքան և ի՞նչ հատուկ կի կնիկ մարդիկը : Բա՞նի վաւեր, մատուռ և ուխտատեղիք կըզգանուին և յանուն ի՞նչ սրբոց : Երեղեցական վարչութեան որ վիճակին կըպատկանիք. Բա՞նի Կ. պիսկոպոս, վարդապետ և արիւաւաքներ ունիք. Ո՞րքան է եկեղեցեաց մայր գումարը և տարեկան եկամուտը : Ո՞րքան է քահանայից եկամուտը. Բա՞նի՞ զայրոց կայ և ո՞ր ո՞ր կըգտնուին : Ո՞րքան աշակերտ, որքան ամեն մէկ սեռէն, և ի՞նչ ուսմունք կուսանին : Ո՞րքան է զպրոցի եկամուտը, ծախսը և մայր գումարը : Ո՞րքան են և կամ եղած են ուսումնարանների բարեբարները : Ո՞րքան Հայ ուսանողներ կան ոչ Հայ դպրոցներու մէջ : Ի՞նչ դրութեան մէջ է Հայոց բարոյական և եկեղեցական վիճակը. Ո՞րքան հարկ կըլծարուի տէրութեան և կառուածատիրոջ ու որքան է միջին հաշուով մի ընտանիքի տարեկան նիւթական կարողութիւնը. Ո՞րքան հարուստ և որքան աղքատ ունիք : Ո՞րքան է ձեր անհնազանդութի կարողութեան չափը, և որքան աղքատները : Ո՞րքան է միջին հաշուով երկրաւորքի, արհեստաւորի կամ վաճառականի տարեկան եկամուտը : Ի՞նչ նշանաւոր Հայ առևտրական տներ կան, ի՞նչ է նոյա առևտուրի տարականները, և որ քաղաքների հետ են իրենց յարաբերութիւնները : Մէկ կամ երկու տարուց մէջ որքան ծնունդ տուանութիւն և մահ կըպատուէի : Ո՞րքան է այրի կանանց և նշանուկու աղջկանց թիւը :

Խոստարհարար կրկնելով իմ սիրելի ազգայնոցս ուժ ձեռքը որ միայն հասնի այս յոյսատարութիւնը՝ բարեհաճեն ընել խնդիրս՝ փութան միանգամայն որքան որ կարելի է ճշգրտութեամբ պատասխանել վերջինեալ հարցմանցը :

Տ. Սրբուհի Ա. Երիցեանց :

Թիֆլիզ, 10 Յունիս 1873.

յառաջանալիքն է, որ Աղապետ վարժարանին համար հանգանակութեամբ ժողոված մեծակոկ դուռն մի՛ որ իրեն յանձնուած էր մեծաւ Պատմական Էջմիածին անդերունդ համար, առանց իրիշ ընկեր խորհրդաւթութեամբ խորացոյց զնոյն դուռնն դրամաց, որ ի նպատակ աղքատ մանկուոյն սեպհականեալ էր :

Վերջապէս Արեւիկ Կարապետ վարժարանը այն կը տակաւնեց անձն է, որ կտակող մահամբ հիւանդի մը նոյն իրական վարկեանները յառաջանալիքն էր զոնքով՝ փոխանակ կտակողին վերջին կամքը յարգելու, բայտ իր հաճոյց անձունի կտակագիր մը կը պատրաստէ և կը գործադրէ զայն ի շահ իւր անձնականին : Այս մասին ըրած իւր խորհրդաւթութիւնը և յառաջանալիքն էր՝ Արեւիկայի փոխանակութեան ետեւ յայտնուեցաւ :

Այսպէս ուրեմն, Բագրատունի Կարապետ վարժարան, խորհրդաւթութեան, փոխանակութեան, շահաւորութեան և յառաջանալիքն էր զոնքով՝ ամբարտաւան կաներեւութեանց Արեւիկայի փոխանակութեան համար, որ ծանր պատասխանատուութիւնէն զոյր իւր փայլ բեռնաւորութեան էր բարոյց և վարոյց ապակաւ յոյժանք : Այս ամենաձախորդ կոչումն էր կրթական մասն ի Արեւիկ և ուղղակի Արեւիկայի քաղաքի գիւղերով զնոյն փայլ և պաշտպանութիւն կրթական, սակայն որով մտքն կանցնէր թէ նորա մրտաւոր ճակատը կը զոյր զժողով աղապետի սրբելու պիտի դատաւարութեան, մանաւանդ որ Արեւիկայի ի Պատմական համար կէտ պաշտպանական նամակները կը շարունակէին թէ այս անարժան վարժարանը վաճար մի պիտի աւարտուի ապաւանդու համար : Բայց մէկէն որոշուի կը փոխուի հարկաւ գաղտնի պատճառով մը . . . :

Այն Արեւիկայի առ մեզ դուռններն ստաց իւր Կարապետ վարժարանը հակառակմանադրական միջոցներով մեծ բերք էր կը զոյր զանահայրութեան պատճառը, որոյ անարժան լինելուն համար թէպէտ Արեւիկայի աղապետը մեծագոյն մասը բողոքէր և անկային իրաւանք կրեւորէն այսոր դիմելու վարժարանը, բայց նա կը խոստայ բոնորարակ խոսքերով աղապետին, և «բաւական զի տիրեցեալ» տիրաւ սկզբուն կը հետեւի : Արեւիկայի համար : Գաւառներու մէջ Սահմանադրութեան անկէրի դործողութիւնը պահանջող աղապետի Արեւիկայի վարժարանին մասին քաղաքի կամ գոտաւի մը ժողովրդեան կամքը յարգելու եթէ Արեւիկայի մը գրի չոն, և այն Կարապետ վարժարանի պէտք տարտաւոր փետր ունեցող վարժարան մը, ինչ որով կը լրացուի ապաւանդական օրէնքը ծագումը ըլլալէ զատ, ժողովրդեան ձայնը բռնութեամբ խեղդելով նորանոր գծումն է և երկրպագութեանց տեղի տրուած կը լրացուի :

Արեւիկայի կը հարցնեմք : Առանց փանտիւն խորհրդոյ գիտութեան, եթէ Արեւիկայի վարժարանը անարժան և դատաւարութեամբ վարժարան մը՝ Վանահայր կը կարգէ, ինչ ըրած կը լրացուի . ոչ ապաւանդական փառքի բարոյական չէնը կործանելու պատճառ կը լրացուի : Ինչ ընկ պարտին, ուրեմն այս պարագայիս մէջ, Արեւիկայի խեղդող աղապետը :—Նոյն ընթացքը արդէն գծուած է, սահմանադրական օրէնքով վերայ կը լինելով՝ պարտին ժողովրդեան քուէին դիմել և նորա արդեանց գործողութիւնը պահանջել Պատրիարքարանին . բանդի քուէին ձայնին առիւթ՝ որ և է պաշտպանութեան անկաւրելի կը լրացուի . որով Արեւիկայի բարեկեր շայ ժողովուրդը իր իրաւունքն է իւր անկործանութիւնը զոնքով զօրաւորութիւնը չունենար :

Կաղաքեմ, յարգոյ խմբակը, ներկայ ճամբորդութեան նամակ ձեր օգտուական լրագրոյն մէջ հաստատարելու խորհրդ ընէք :

ԵՂԻՊՏԱՆԻ ՄԻ

Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԿԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱՆԻ ՊԱՏՃԱՆԸ

Աղապետ Վարչութեան Նախագահին և անոր խորհրդական ժողովին մէջ ծագած անհամաձայնութեան և հետեւեալ անհամաձայնութեան հրաժարման հիման վարժարան արդէն հասկցուած է Ս. Պատրիարքին զբաւոր բացատրութեան զոր նախընթաց թուով հրատարակեցինք, ինչպէս նաեւ Բագրատունի ժողովի միաբանեալ անդամաց հրաժարագրէն՝ որ նախկին անդամը ուրբանի առաջ ընդհատ ժողովի մէջ կարգ առնուեցաւ :

Ս. Պատրիարքը Սահմանադրութեան օրինաւորութեամբ վարչական գրութիւնն անբաւական կը համարի աղապետի ոչ միայն հանրական անհանգիստութեան տղայի միաբանութեան պիտոյն իսկ հոգեւոր : Իսկ Բագրատունի ժողովը, մանաւանդ անոր մէկ քանի անգամը, հակառակը կը ընդհատ, այսինքն

ինքն թէ ներկայ Սահմանադրութիւնը կէտ առ կէտ գործադրուելով՝ բաւական է աղապետի պիտոյնը հոգալու :

Ահա այս կէտին վրայ կամեալի կը խորհրդական ժողովի կարգած քննիչ յանձնաժողովին պաշտոնը : Քննիչ հասկնալ և տեղեկագրել թէ ո՞ր իրաւունք ունի իւր կարծեաց մէջ . Ս. Պատրիարքը թէ Բագրատունի ժողովի հրաժարեալ վեց անդամը(1) :

Քննիչ յանձնաժողովին իր պաշտոնը կատարելու գործարութիւններ չունի իրեն դէմ : 13 տարուան փորձառութեան արդիւնքն է և դեռ մեծաբեր կատարուած իրողութիւնը կեցած են իր առջեւ : Խնդիրն այնչափ պարզ է իր այս կերպարանքին մէջ, որ քննելու և ստուգելու հարկ չի մնար, և ոչ իսկ յանձնաժողով կարգելու պէտք, ինչպէս որ մաս մ'երեսփոխանք յայտնեցին ընդհանուր ժողովի մէջ . բայց արդարութեան և օրինաւորութեան սկզբունքն է և երեսփոխանական ժողովի անկողնաւորութիւնը վերջին քննութիւն մ'ալ կը պահանջէին, դոնէ հասկնալու համար թէ Բագրատունի ժողովը կամ մանաւանդ անոր 1—2 անդամներն՝ որք 1866ի պետական հարուածին ժամանակ ներկայ Սահմանադրութեան վարչական գրութիւնն անդործադրելի կը համարէին և մինչև իսկ պետական հարուածն ընդունելուն իրաւունք կուտային, հիմա ինչ զօրաւոր և արդար պատճառներով իրենց բերանը փակած, Սահմանադրութեան ամեն արամադրութիւնները կէտ առ կէտ դիւրագործադրելի, աղապետի պիտոյնը լիովին պատասխանելու բաւական և մինչև իսկ վերաքննութեան անկարող կը համարին . և որ առաւել է, այս նոր կարծեաց վրայ սնդակով, իրենց ընտրուած ժամանակ ընդհանուր ժողովի մէջ վիճուած և իրենց առաջարկուած աշխատութեանց բաժանման գրութիւնն՝ այսինքն է աղապետի հանրական և մասնաւոր գործերն իրարմէ բաժնելու, տեղական ու գաւառական խնդիրները մասնաժողովներու գործակցութեամբ տեսնելու և հանրական ամենակարեւոր խնդրոց ըստ արժանոյն ուղարկութիւն ընծայելու դրութիւնն անտես ընելով, Ս. Պատրիարքին հետ այս պատճառաւ անհամաձայնութեան մէջ ինկան և գործերն այս խառնաշփոթ և վտանգաւոր վիճակին մէջ բերին ձգեցին :

Բագրատունի ժողովի անդամը թերեւ մեզ անձանթով պատճառներ ու փաստեր ունենան իրենց այս ընթացքը պաշտպանելու համար . բայց մէք բողոքական փորձերէ և անկեր իրողութիւններէ դատելով՝ հասարակ կարծեաց հետ կրնանք վստահութեամբ ընել թէ Բագրատունի ժողովը 12 տարուան փորձերու վրայ միամեայ ձախող յաւելուած մ'ընելէ զատ ուրիշ բան չէ կրցած ընել :

Սահմանադրութիւնն առաջին անգամ խմբագրողներէն մին ալ մէք եղած ենք 1859ին, երբոր անոր մէկ նշանախնայ անգամ գոյութիւն չունէր ներկայ Բագրատունի ժողովի նախանձայող անդամաց ոմանց մտքին մէջ : Բայց սակայն քանի մը տարուան փորձը ցուցուց որ անոր ինչ ինչ արամադրութիւնները գլխաւորապէս վարչական կազմութեան մասն աղապետի վիճակին և պիտոյնը ըստ արժանոյն պատասխանելու բաւական չէին :

Ներկայ Սահմանադրութիւնը խմբագրողներն ալ չէին կրցած այս կէտը նշմարել, և մեր խմբագրած վարչական գրութիւնը ճշդիւ օրինակէր էին, որ չմոռնանք ըսել Սահմանադրութեան հաստատութեանն անհամաձայնութեան անկողնաւորութեան էր և ոչ ուրիշ բան :

Ուստի երբոր երկրորդ անգամ Սահմանադրութիւնը խմբագրուելով և Բարձրաւոր Պաշտպանութեան գործադրութեան գրութեան հաստատութեան գործադրութեան հետեւեալ երեսն երեսն, և աղապետի ամենէն լրջամտ և խոհուն գլուխ :

(1) Բագրատունի ժողովի անկողնաւոր ամբողջական քիւր 14 ըլլալով, վերալիշեալ 6 անգամը չէն կրնար Բագրատունի ժողով ձանգուիլ . հետեւեալ իբրեւ մասնաւորութիւն կրնան նկատուիլ և ոչ իբրեւ վարչական օրինաւոր մարմին :

Ներքին անդամը մէջ ինչ ինչ փոփոխութիւններ ընելու պէտքն զդաշին և կ'զգան մինչև այսօր :

1869ի վերաքննիչ յանձնաժողովը, որուն մէք ալ անգամ ըլլալու պատիւն ունէինք, պատրաստած ծրագրին մէջ իւր բոլոր ուղարկութիւն վարչական կազմութեան փոփոխ և կ'ընտրու ինքն ինքն նախընթաց աղապետի պատասխանելու եղանակի մը վերաւերջ ջանաց . բայց 1866ի պետական հարուածը պաշտպանողներէն ոմանք 1870ին դարձի գալով, ժողովրդականութիւն վստահելու համար, Պետական հարուածը պիտի հարուածենք գոչելով՝ ժողովրդեան աչքին մեխիւր փշեցին, մեր ներկայացուցած և չարհակալութեան քուէով ընդունուած ծրագրին և աչքելու աշխատեցան, և ընդհանուր ժողովի հակառակման սրտումներ ընել տուին . վերջապէս ներկայ Սահմանադրութեան տառին ջերմ պաշտպան կանգնելով և զայն ճշտիւ գործադրելու անհնարին խոստումներ ընելով՝ յաջողեցան երեսփոխանութեան մէջէն մեծադոյն մաս մ'որտալ և Բագրատունի ժողովի անդամակցութիւն ձեռք բերել :

Բայց յանուայեանց կարար չէր կրնար լցուիլ, և չցուեցաւ :

Սրբազան Պատրիարքը ԺԳ տեսակ աղապետի կենսական և ամենակարեւոր պիտոյք կը թուէ իւր հրաժարականին բացատրութեան մէջ . և անոնց հոգացումը վարչութեան Բագրատունի և կրօնական ժողովներէն սպասելով, զանոնք այնպիսի դրեց մէջ զենել կը խոստէ, որ կարող ըլլան այն պիտոյքն հոգալ :

Արդարեւ կենսական և անժխտելի պիտոյք, որք ամեն ճշմարիտ աղապետից խորին ուղարկութեանն արժանի են . բայց անոնց ամենն ալ անմիջապէս չեն կրնար հոգացուիլ . ոմանք յարատեւ ջանից, բազում դժգոհութեանց և ժամանակի կարօտ են, իսկ ոմանք ալ անմիջապէս և զիւրաւ հոգացուելիք բաներ են, և անոնց առաջինն է աղապետի վարչութիւնն իրապէս կը գործական և հանրային գրութեան վերաւերջ և տեղական ու մասնաւոր գործոց ծանրաբեռնութիւններէն ազատ պահելու առաջարկութիւնը, որ միւս բանն կենսական բարեկարգութեանց վրայ խորհելու և զանոնք հետզհետէ գործադրելու գլխաւոր միջոցն ըլլալէ զատ, աղապետի վարչութեան գլխաւոր ժողովներն իրենց պարտաւարտաւ բարձր դրեց մէջ պահելու և հուսադրանքներ միջոց մ'ըլլալն ալ փորձով տեսնուեցաւ :

Բագրատունի ժողովի եթէ տեղական և գաւառական մասն մասն և մասնաւոր խնդրոց լուծումներ իր վրայ չառնուր, իշխանական պատկառելի դիրքը չէր կրնայններ, աղապետութեան գործիք չէր ըլլար, մայրաքաղաքիս թաղերն իր դէմ դատաւար չէր հաներ, Ս. Պատրիարքին հետ այս պատճառաւ անհամաձայնութեան մէջ չէր լինար, վերջին ցաւալի անտեղութիւնները չէին պատահեր և իր արժանապատուութիւնը չէր անարգուեր :

Այս ամեն նկատումներով, ներկայ վարչական տաղանդին պատասխանատուութիւնը բովանդակապէս այն քանի մ'անձանց վրայ կ'ընայ, որք Բագրատունի ժողովի մէջ իրաւագէտի դեր խաղալով, ժողովուրդը դպրատան տղոց տեղ դնելով և Սահմանադրութիւնը չարաչար գործածելով իրենն այս վիճակին հասուցին :

Մասին այս յոգնածոյն պարունակութիւնը օրինաւոր և իրաւացի կը զանեմք, և մեր մեծապաշտանակցին հետ կը ցաւաւմք, որ կը գործական Բագրատունի ժողովին քանի մը անխոհեմ ու անխորժ անդամաց պատճառաւ, խառնաշփոթ և գոյնթակական դէպքերու տեսարան եղաւ աղապետի Պատրիարքարանին ի նախատեսն բոլոր չայ ժողովուրդեան :

ԻՎԱՆՕԻ

Վճիթ Սթոք անուանի վիպասանին այս աշխատասիրութեան երրորդ և վերջին հատորն, որոյ բարգմանիցն պատուելի Մ. Մամուրեան գրագետն է, ի յոյս ընծայուեցաւ ի Տեոֆեան տպարանի . ուր և կը վաճառի : Իւրաքանչիւր հատորին գինը 12 դոն է :

ՔԱՆԱՔԱՆ ԷՆԻՔԷՐ

Զմիռնիա 25, Օգոստոս :

ԲԱՆԱԳԻՍ ԱՅՐԱՅԻՆ ԽՆԴՐՈՅ ՎԻՃԱԿԸ

Լրագրոյ նախընթաց թիւէն 'ի վեր յիշեալ վիճակը յաջող կերպարանք մի ընկալաւ, միտքերը հանգարտեցան և ազգասիրական խոհեմութիւնը ըստ մեծի մասին լռեցոյց կիրքերը : Մեր գերա . Պատրիարքական տեղապահ սրբազանը համոզեալ կերեւի, թէ անհրաժեշտ հարկ կայ ճանաչել զհանձնաժողովը ազգովին ընտրեալ իբրեւ ընտրողական ժողով, և նորա միջոցաւ և իւր նախագահութեամբ ձեռք զարնել վիճակիս երեսփոխանական ընտրութեանը ըստ Սահմանադրութեան :

Ահա այս է միմիայն միջոցն վերահաստատելու զվարանութիւնն և զեղբայրական սէրն քաղաքին ժողովրդեան մէջ . ուստի մեր Տեղապահ սրբազանը երկար բարակ տեղեկութիւններ կամ պատասխան սպասեալ 'ի կեդրոնական վարչութեան, կարծեմք թէ զուր տեղը ժամանակ կըկորսնցնէ . սրովհետեւ կեդրոնական վարչութեան վիճակը յայտնի է . . . :

Երկուշաբթիէն սկսեալ քանի մը օր՝ փոքրիկ ընդհանուր ժողովներով, բաւական անձրեւ եկաւ թէ 'ի քաղաքս, թէ շրջակայ գիւղօրէից մէջ և թէ Անատոլիոյ ներքին կողմերը . հետեւաբար օրը զգալի կերպով զովացաւ : Սակայն այս անձրեւք քիչ մը փնտա պատճառեցին չամիչներուն և թոյց, որք չորցնելու համար փութած էին :

Կոռույ մի պատճառաւ, անցեալ չարաթօրն մահմէտական նաւաստի մը դանակով զարկաւ և սպաննեց բեռնակիր մի, որ նմանապէս մահմէտական էր : Կըսուի թէ այս վերջինն եղբի է նախադարձակն և վերադարձը է զյիշեալ նաւաստին, որ մեր նաւահանգիստը գտնուող օսմանեան կայսե . ֆուէկովին մէջ կըծառայէ :

Երեքշաբթի օրը կեսրարացի յոյն մի սպանեալ գտնուեցաւ Բոֆօլիթի իլիա կոչուած տեղէ, որ քաղաքէս կէս ժամ հեռու է : Այս դժբաղդ անձը օր մի յառաջ երեք մահմէտականաց հետ կերակուր ուտելը տեսնողներ կան : Կըսուի թէ ոստիկանութիւնն յիշեալ տեղանակիցներէն մէկը կամ երկուքը ձեռք ձգեր է :

Մեծաշուք տիկին Սարգիս Էֆէնտի Համամ՝ ճեան՝ անցեալ շաբթուէ . Պոլսէն գալով հասաւ 'ի քաղաքս 'ի հայրենի տուն իւր . ուր իւր վաճառ . լծակիցն ևս, այսինքն Հոռնի օսմանեան գեապան պիտի չուշտոյ գալու, շաբաթ մի մնալու համար :

Կ. Պոլսէն կըգրեն թէ օգոստոս . Սեպտեմբեր հաճեցաւ Օսմանիէ կարգին երկրորդ աստիճանի շքանշանաւ պատուել զՄիհրան պէյը Տիւրքան :

Եղբայրատի մէջ, բարձրագոյն Խալիֆին հրապարակողով, հետեւեալ փոփոխութիւններն տեղի ունեցան .

Խալիֆին երկրորդ օրդին՝ Հիւսէյն փաշա իշխանը, որ յառաջագոյն հասարակաց կըթուլէ վերապատիւ էր, ներքին գործոց պաշտօնեայ անուանեցաւ փոխանակ իսմայիլ Սատրը փաշային, որուն գանձուց տեսչութիւնը յանձնեցաւ :

Գանձուց նախորդ պաշտօնեայ Խոսրու իւթֆի փաշան՝ պատեհազմի պաշտօնեայ կարգեցաւ, և ծովային զօրութեանց տեսչութիւնը Մէհմէտ մէտ Շաքիր փաշային յանձնեցաւ : Քիւսիւք Ալի փաշան՝ ոստիկանութեան պաշտօնեայ եղաւ :

Բոթիլէն հասած լուրերն կըմանոյցան թէ Պաքիզ Շահն ամուսն չկին հասեր է 'ի յիշեալ քաղաքն, ուր մեծ ու փոքաւոր հանդիսիւ ընդ ունեւեր է : Նորին վեհափառութիւնն քանի մը ժամեւ ետեւ ճամբայ ելեր է 'ի Տիֆլիս երթալու, ընկերութեամբ Գորթշաքով իշխանին և բազմաթիւ պաշտօնատարաց : Նախընտրելի Շահն՝ յապրացոյց իւր բարձր գոհունակութեան, հաճեցաւ Գորթշաքով իշխանին շնորհիւ իւր կենդանագիրը, որոյ շրջանակն մեծագին աղանդներով զարդարեալ է :

Լոնտոնի Տէլէ Եֆէ օրագիրը կըսէ թէ Հոռոմի Պապը նամակ մի գրելով Շանպոլի դքսին, որ Պուրպոնեան թագաւորական յեղին երէց ճիւղին յաջորդն է, իւր խնդակցութիւնը կը յայտնէ նմա վստահ միտ որովհետեւ Պապին

եան երկուց ճիւղից : Նորին Սրբազնութիւնն կըյաւելցնէ թէ Աստուած հաճեցաւ լսել աղօթից կաթողիկոս և թէ յեղափոխութեան հիւսիսին բնաշին լինելն մատուոր է :

ՄԵԼԵՐՈՅԺ

Հայոց ազգն և Հայաստանայց Ս. եկեղեցին մեծ ու ցաւելի կորուստ մի ըրաւ : Արժանապատիւ Մսեր Մսերեանց Մազլիսորոն յերկրորդումն ներկայ Օգոստոս ամսոյս առ Աստուած փոխեցաւ 'ի Մոսկուա 'ի հասակի 65 ամաց :

Հանգուցեալն Զմիռնացի էր և 'ի բազում ամաց հետէ հաստատեալ և ամուսնացեալ 'ի յիշեալ մայրաքաղաքի, ուր գրեթէ միշտ հայկաբանութեան և կրօնական վարդապետութեան գաստտուութեան պաշտօնն կըվարէր Լազարեանց ճեմարանին մէջ : Արժա . Մսեր Մազլիսորոն մատենագրական աղբիւնքն և գրաւոր աշխատասիրութիւնքն շատ են . որովք երեւելի հանգիստեալ է հայկական գրականութեան մէջ : Հանգուցեալն որ Ռուսիոյ կայսերական շքանշանաւ պատուեալ, գիտնական, խոհեմ և ծանրաբարոյ անձ մի էր, իւրանման արու զաւակ մի կըթողու ամուսնացեալ . որ իւր պատուական Հօր յիշատակն անմահ պահելով, մեծ միտքաւորութիւն պիտի լինի իւր առաքինափայլ մօրն, բազմաթիւ բարեկամաց լուսահոգւոյն :

Վախճանելոյն թաղման արուր հանդէսն 'ի շորրորդումն ամսոյս փառաւորապէս կատարեցաւ, և այս առթիւ արժա . տէր Յարութիւնն կէօքէեան աւագ քահանան գամբանական պատշաճաւոր ճառ մի խօսեցաւ :

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

Բանկալը միշտ ցած գիներով կըվաճառի : Մեքենայով մաքրուածին գինը՝ 418-420 զուրու է, և Ասանայինը՝ 362-364 զուր կենդինարն :

Աֆիօնը միշտ կուզուի և գիւրաւաճաւ է : Անցեալ և այս շաբթուան մէջ 200 կողովի չափ վաճառեցաւ, հասարակ աֆիօնը և Գուաշիսարինը՝ 210 զուրու է, առ չէքին, երբ կոչուած տեսակը՝ 217 և Պոզաուրինը՝ 224 :

Ճէհրին կուզուի և նոր հնձոյն ապրանքն 30 զուր վաճառեցաւ 21 զուրու է օխան :

ԾԱՆՈԹՅՈՒՆ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅԿԱՅԵԱԼ ԱՆԴՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ Ի ԶՄԻՌՆԻԱ English Commercial School.

Արձակուրդը (վարան) Սեպտեմբերի 9ին ըստ նոր տուժարի երեքշաբթի ընդնալով, նոյն օրը դաստիարակութիւններն պիտի սկսին . իսկ թոշակաւոր աշակերտներն երկուշաբթի օրէն պիտի ընդունուին :

Այս դպրոցին տնօրէն միտք Պէրքալը կըծանուցանէ հասարակութեան թէ, իւր վարժարանին տեղը բաւականապէս մեծցուցած և սենեակներն աւելցուցած լինելով, կարող է այժմ անցեալ տարուանէ աւելի թուակաւոր աշակերտներ ընդունիլ :

Դաս տրուած լեզուներն են անգլիարէն, գաղղիարէն, հայերէն, գերմաներէն և յունարէն, իսկ դպրոցին մէջ խօսուած լեզուներն միայն անգլիարէնը և գաղղիարէնը են : Թուրքերէնի դաստիարակութիւն մի և ու պիտի հաստատուի : Բայ 'ի դիտութեանց և 'ի մաթէմատիքային, մեծ ու յատուկ ու շաղթութիւն կըմատուցուի թուրքաւորութեան, տուժարակալութեան՝ որ է կրկնատուժար վաճառականութեան, և առեւտրական նամակագրութեան : Վերջապէս յիշեալ դպրոցին տնօրէնն իւր ամեն ճիգն պիտի թափէ, որպէսզի բարձր կարգապահութեամբ, ընտանեկան կենցաղավարութեամբ և աշխատութեամբ, արժանի լինի վստահութեան, որ մինչև ցայսօր ցոյց տրուեցաւ իրեն :

ՄԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆ Ի ԶՄԻՌՆԻԱ

Կըբացուի 'ի 10 Սեպտ . ըստ նոր տուժարի :

Վարժարանը բոլակաւոր, կիսաբոլակ ու արտաքին աշակերտներ կընդունի :

Աս վարժարանիս մեզ հետեւեալ լեզուներն ու գիտութիւններն կըտրուեցուին . Հայ լեզու ու մատենա-

գրութիւն, տառերեքն, գաղղիերէն, գերմաներէն, իտալերէն, յունարէն, անգլիարէն, ճարտասանութիւն, ուսողութիւն (քուսբանութիւն, ալմաթա, երկրագիտութիւն), աշխարհագրութիւն, ընդհանուր պատմութիւն, բնական պատմութիւն (կենդանաբանութիւն, տնկաբանութիւն, համբարանութիւն), երկրափոխութիւն, բնագիտութիւն (Ֆիզիկա), կրկնատուժար հաշուաւորութիւն, առեւտրական հարկաւոր ճախածանօթութիւն գեղագրութիւն գծագրութիւն :

Անգրագոյն գիտեցեաց համար վարժարանին տեսչութեանը դիմելու է, փողոց Եֆէի մահալէ քիւ 89 :

ԳԻՒՄՆԴԻՆ ԲԱՐԵԿԱՍԵ

ԴԵՂԱՅՏՔ ՀԱՂՈՒԹԷՐ

ԶԱՅՅԻՆ ՀԻՄՆԴՈՒԹԻՒՆԷ

Մարդոց ջղացին գրութեան (ֆիլիթ) շատ յոգնած ըլլալ տակաւ արտ մըն է և ջիղերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ զգացումը զգալի է յոյժ . վստահ ընդ փոքր փոքրութեան հետ զի . — Միակ զեղու այս է . քիչ խմէ գին, գարեջուր, և ոգի լից ըմպելիք . և աւելի աղէկ ըլլալ որ ընդլուփին հեռանալունց, և ամենին չեմու . նմանապէս խաչէ մի խմելու, և անոր տեղ թեթեւ թեթեւ (չա) գոհ եղիւ . կարելի եղածին չափ մաքուր օդ ծծէ ամեն գիշեր իմ գեղահասակներէս երբ կամ շորս հաւ կըլլէ, շատ միս կը և համեմունք (չալա) հեռի կեցիւ : Եթէ այս օգտակար կանոնները ճշգրտութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաւ, միտքը շուտով պիտի հանգստանայ, մարմնը առողջ պիտի ըլլայ պիտի մոռնա թէ ջղաց շարժումն ունեցար :

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆԷ ԵՐԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէջ թէ կըկրկնուի չափէն աւելի ջրալից ըլլալ կամ բաւական չըլլալ, թէ քար կամ աւազ երկվամանց կը հասնին կամ թէ տեղեց մեքաներ կը գոյանան մեքին համապատասխան մասը : Այս ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլ օուէի գեղահասակը ամուսն տալէ հրահանգաց համաժամ և անոր սպեղանիով չափել երկվամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը : Այս գործարանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ուրիշ գեղեցիկ զար տեղը գործարանէ պիտի ըլլան :

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՌՈՒԵԼԸ

Որ և է գեղ մի չկրնար ստամբի գրութիւնը նորոգել աղէկցնել զայն շուտով . ինչպէս այս գեղահասակը . որոնք անոր խաւով թեթեւ կամ վստահ կերակուր պատճառաւ բոլոր թիւնութիւնը կըվաճեն և կը հասնին 'ի լեարցի (ֆալա ֆէյէ) . որուն գործողութիւնը կը կարգաւորեն . ջիղերու սաստիկ ձգան (ֆալա) դեպքերու մէջ սրանցին ներգործութիւն մի ունի և լեարցի ու ստամբի ամեն անկարգութիւնները միշտ կը բժշկէ :

ԲՈՐԲՈՒՔՈՒՄ ԹՈՒՐԱՆԱՔԻՑ (ԴՐՈՒՄ) ՀԱՅ ԵՒ ՀԱՐՈՒՂԻ

Հիւանդութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւն ամեն արտէն աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտանգաւոր է : Ասոց գործողութեանց անկարգ ընթացքին աւաղներ շանները կրնան միշտ կարգաւորուիլ Հոլլ օուէի հոշակաւոր գեղահասակի միջոցաւ : Ասոնք շուտով կը դարմանեն արեան որ և է ժամանակեայ անշարժութիւնը, կըթեթեւցեն խցուած շնչառութիւնը, կը բարեխառնեն շնչառութեան սաստիկ արագութիւնը և կըրողութիւն կուտան շնչառողին ու թոքերուն դիւրութեամբ և կընտանաւորապէս գործելու : Այս գեղահասակը՝ իրենց մաքրողական գործութեանը կը արեն արիւնը ամեն աղտոտութիւններէն, և արեանկաւ կըզօրացնեն զգրութիւնը (ֆիլիթ) ընդդէմ ծրարակարի, շնչառութեան թեթեւ, և ուրիշ թոքային տկարութեանց :

ՏԿԱՐԱՅԵԱԼ ՄԵԼԵՐՈՅԵԱՆ ԲԱՂԱՅՈՒԹԻՒՆԷ

Տկարութեան, թուրութեան և ջղացաւորութեան դեպքերու մէջ, որոնք որ և է բնական կամ գերբնական չափազանցութեանց առջեւ են, այս գեղահասակից այլալից և նորոգել ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է . քանի մարտողութիւնը կըվաճառատու, մարմնի ամեն հիւթոց թափումը կը կանոնաւորէ, ջղային գրութիւնը կըզօրացնէ, հիւանդին միտքը կը յարգաւէ և վերապէս առողջութիւնը ձեռք կը բերէ :

Հոլլ օուէի գեղահասակը ամենին օգտակար գեղեցիկ են հիւանդութեանց համար :

Հնչարգելութիւն,	Յօղացաւորութիւն,	Թորացաւորութիւն,
Մախմային արտ,	Տեղաւորութիւն,	Ցաւը որովայնի,
Խիթ (առնէ),	Չորոգութիւն,	Միջազգեւորութիւն,
Հարբութիւն,	Վնասարողութիւն,	Բարբոսութիւն,
Ծիւրական արտ,	Դաւուցի,	Բարբոսութիւն,
Թանջ (պէտքէ),	Բարբոսութիւն արտ,	Անկանոնութիւն կր,
Խոլը պարանոցի,	Քար կամ խիճ միջա-	նանց,
Վերնոտութիւն,	նոցի,	Մորթային հիւանդ,
Լեղի հիւանդութիւն,	Գլխացաւութիւն,	Թիւր,
Փողացաւ,	Վիրողութեան արտ,	Խցուցութիւն :

Գիտել արժան է որ տակաւ հրահանգներ կան ամեն լեզու որոցմէ մէջ հասն կը գտնուի իւրաքանչիւր տու փնթ մը 'ի տեղի կու թիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ :

Այս գեղահասակը, որ կընկուի Հոլլ օուէի բժշկին անմահ վերապատիւութեամբ, կըվաճառեն իւր գործարանը 'ի Լոնտոն, Օքսֆորդ կոչուած փողոց թիւ 533, 'ի գին 1 և 1/2 շիլլինգ : 2 1/2 և 3 1/2 շիլլինգ տուէր, ըստ մեծութեան տիպի :

Խախտելով—տէք քաղաքային,

Դ. — Կա Պ. Պաշտօնաւոր :

Ի ՏԿԱՐԱՅԵԱՆ ԱՐԵՍԼՈՒԹԵԱՆ ԵՐԱՐԱՅԵԱՆ